
REPLIEK OP DE OPENINGSREDE *VRIJE PARTNERKEUZE*
VOOR ADVOCATEN OF NIET...? (MR. JENS RAU) -
BALIE WEST-VLAANDEREN 9 OKTOBER 2020

Stafhouder Rik Crivits

Jubel.be, 21 januari 2021.

Hooggeachte aanwezigen in al uw hoedanigheden

Waarde confraters

Dames en heren

Op mijn beurt verwelkom ik u van harte.

Ik ben bijzonder blij dat deze O’Sea uiteindelijk kon doorgaan. Het heeft aan een zijden draadje gehangen. De commissies van de vier Conferenties van de Jonge Balie die onze éne West-Vlaamse balie rijk is, hebben zich hiervoor zeer hard ingezet. Hartelijk dank aan hen onder meer aan mrs. Brecht Gekiere, Jonas Bel, Floor Vynckier, Charlotte Benoot en ook aan Meindert Gees, als lid van de raad.

Zoals u ziet heeft men er alles aan gedaan om deze conferentie coronaproof te laten verlopen. (het is daarenboven bekend dat de zeewind zo goed als alle coronavirussen wegblaast). Voor zij die toch niet konden of wilden komen – waarvoor alle begrip – is er ook gezorgd voor livestream.

Dames en Heren

Als de openingsredenaar vandaag één iets juist heeft, dan is het dat het voor een stafhouder belangrijk is dat de openingsconferentie doorgaat. De openingsconferentie is een feestelijke poort die leidt naar contact met confraters, met magistraten, met beroeps- of zielsverwanten. Het is een toonmoment van ons juridisch en oratorisch talent (ik bedoel dat van u mr. Rau). Dit jaar is er inderdaad geen dansfeest, maar het dansen zal ik niet echt missen confrater. Het ligt aan mij.

Sophie, mijn partner, had wel graag eens met u gedanst, zeker nu ze zal veronderstellen dat u even zwierig danst als spreekt.

Een mooie betogende openingsrede was dit confrater Rau. Ik kan niet eens beweren dat ik het totaal oneens ben met uw standpunt. Waar ik mij wel helemaal niet kan vinden is in het opabeeld dat u ophangt van de advocatuur. Ik word er alvast niet door aangesproken. Denkt u echt

dat ik uit een tijd kom dat advocaten bijna als enigen in het dorp een automobiel hadden? In mijn tijd, beste openingsredenaar, waren er in mijn dorp geen advocaten. Wij gebruikten het woord automobiel ook toen al niet meer.

Enige kritische commentaar op uw rede wordt van mij verwacht. Ik heb die gerangschikt onder volgende titels, die meteen ook levenswijsheden zijn, geheel in de stijl van uw rede:

- 1) Vrije partnerkeuze bestaat niet!
- 2) De 'vrij' gekozen partner is ook niet ideaal.
- 3) Elke advocaat heeft vrije keuze.
- 4) Waarom samenwonen met 'vreemden' mag en trouwen niet.
- 5) Het was niet uit liefde, maar om het geld.

Het besluit van dit alles zal zijn: "Leve de liefde". Kan het anders?

Daar gaan we.

1) Vrije partnerkeuze bestaat niet

"Vrije partnerkeuze van de advocaat, of niet.". De titel was tot enkele dagen terug, mijn volledige voorkennis van uw rede. Mij viel vooral dat '...of niet' op.

Verontschuldig mij dat ik bij het lezen ervan meteen dacht: weer zo iemand die niet weet wat hij wil. Niet kunnen kiezen. Last van keuzestress. Een kenmerk van de generatie Y waar u toe behoort.

Nu ik u gehoord heb, weet ik het zeker: u hebt hulp nodig. Uw roep wordt gehoord. Zoals de traditie het wil kom ik u ambtshalve helpen. Stafhouder Vander Meulen zou het daadwerkelijk met een stok hebben gedaan. U kunt genieten van mijn zachte hand.

Vrije partnerkeuze is immers een illusie. In het ware leven zijn de potentiële partners in theorie zeer talrijk, maar van het merendeel van die potentiële partners hebben we geen schijn van kans. Hoe succesvol sommigen onder jullie hoog geëerd gezelschap op dit vlak ook zijn, op

amoureuus gebied zijn onze kansen beperkt door omgevingsfactoren. We zijn als het ware opgesloten binnen de muren van onze context. Het belangrijkste criterium voor een relatie is de nabijheid, de bereikbaarheid, het vertrouwen. Mijn stelling is dat we gedetermineerd zijn. Uiteraard belet niets dat mensen met verschillende culturele en sociale achtergrond, gezindheid, huidskleur een relatie aangaan. Alleen gebeurt het niet zoveel.

Ook op professioneel vlak komen samenwerkingsverbanden doorgaans tot stand tussen partijen die elkaar kennen, omdat elkaar kennen de basis is voor het noodzakelijk vertrouwen. Met wie we samenwerken wordt onder meer gestuurd door omgeving, gewoonte, traditie. Ook een advocaat kiest in de feiten zijn professionele partners niet vrij. Het is de evidentie dat advocaten in de eerste plaats tot samenwerkingsverbanden komen met andere advocaten. Zoals architecten met architecten, aannemers met aannemers, accountants met accountants, artsen met artsen.

Dat zal veranderen als de context verandert. Op het ogenblik dat diversiteit de regel is en dat er sociaal geen onderscheid meer is tussen wit of gekleurd, zullen gemengde paren gewoon zijn en niet meer opvallen.

Op het moment dat het echt zo is dat de cliënten de kopers, hun juridische diensten in één huis willen aankopen én het ook voordelig is voor de juridische dienstverleners als verkopers, dat die diensten rechtstreeks, uit één huis worden geleverd, zal geen enkele reglementering het ontstaan van multidisciplinaire samenwerkingsverbanden tegenhouden.

Op vandaag bestaan er weinig en zijn er zijn weinig aanvragen.

Er zijn twee categorieën.

De bekendste multidisciplinaire samenwerkingsverbanden ontstonden uit grote accountantskantoren, die het bijzonder interessant vonden het juridische in hun aanbod te integreren. Zij kwamen gaandeweg tot de bevinding dat advocaten meer juridische diensten kunnen bieden dan andere juristen en lieten hun juristen zich daarom inschrijven aan de balie. In oorsprong was sprake van de juridische afdeling van een accountantskantoor.

De tweede categorie bestaat uit nauwe bekenden die (wie weet om fiscale redenen) gebruik willen maken van de mogelijkheid om multidisciplinair samen te werken. Mevrouw is advocaat,

mijnheer accountant, ze waren al op elkaar aangewezen, maar richten nu een multidisciplinaire groepering op.

2) De 'vrij' gekozen partner is ook niet ideaal

En stel dat u dan 'vrij', in de kleine speelruimte waar u zich begeeft, uw partner hebt gevonden, dan is het geen garantie op succes. De familierechtadvocaten weten beter als geen ander dat grote gepassioneerde liefde na korte tijd kan ontaarden in even grote haat en kan leiden tot even gepassioneerde fysieke en psychische veldslagen, zodat ook de strafpleiters soms aan de bak komen. (Advocaten winnen altijd.) De Franse filosoof Pascal Bruckner noemt het 'onze hel', de keerzijde van onze vooruitgang: dat de mannen of vrouwen op wie we verliefd worden nooit voldoen aan onze wensen. „Niet omdat we het telkens zo slecht treffen, maar omdat die wensen onvervulbaar zijn.” De buitensporigheid van onze tijd schuilt in een redeloze droom: het alles-in-één. Eén persoon moet alles in zich hebben wat ik mij wens. Wie kan aan zulke torenhoge eisen voldoen?

Geloof u, confrater Rau, dat we een alles-in-één multidisciplinair samenwerkingsverband kunnen opbouwen dat perfect voldoet aan de wensen van de cliënten én van de deelgenoten in dat samenwerkingsverband? Ik geloof er niet in.

In zekere mate samenwerken met andere beroepen dát hebben advocaten altijd gedaan. Om zaken optimaal te behandelen is dat inderdaad nodig. Uit dat samenwerken ontstaat opnieuw wederzijds vertrouwen en zo vormen we een informeel netwerk. Een advocaat die zelf onderneemt, een eigen kantoor wil opbouwen, heeft dat netwerk nodig. Het kan worden vergeleken met de klassieke middenstandersmentaliteit, al klinkt dit pejoratief. Het steunt op geven en nemen. U kent het wel. De schilder en de garagist kopen bij de kruidenier, die beroep doet op de schilder om zijn gevel te verven en zijn auto bij de garagist koopt en laat herstellen. ((Even een anekdote over de middenstand: In het dorp waar ik vandaag kwam hadden mijn ouders een horlogewinkel. Er is was ook een kapper waar ik als kind af en toe naar toe ging en met een Jommekeskapsel van terugkwam. Mijn moeder vond dat niet kunnen en hield ons daar weg. Tot op een dag de kapper een briefje in de brievenbus stopte gericht aan mijn vader: *gij zijt horlogemaker, ik ben coiffeur, als gij niet naar mij komt, kom ik niet naar u.*))

Beste openingsredenaar, ook advocaten verwijzen hun cliënten soms door naar een cijferberoeper, een makelaar of een notaris en, als ze de zaak niet zelf kunnen behandelen, inderdaad naar een andere advocaat. Ze werken met die andere beroepsbeoefenaars samen en die andere beroepsoefenaars zullen, als ze vertrouwen hebben, ook hun klanten naar de advocaat doorverwijzen. Zou dat mogen? Ik denk het wel, zolang er geen commissies aan te pas komen en de doorverwijzing als hoofddoel heeft de cliënt op de best mogelijke manier te helpen. U moet wat meer zelfvertrouwen hebben confrater Rau, zodat u geen angst meer hebt dat de cliënten zullen blijven plakken bij de confrater, naar wie u ze hebt doorverwezen. (Stuur gerust eens iemand door, u zult zien.)

Is zo'n informeel netwerk ideaal? Misschien niet, maar het is zeker dat het werkt en flexibel is. Het meer intens, gestructureerd, duurzaam samenwerken met anderen heeft ook wel een paar nadelen.

Het grootste zakelijk probleem is dat van de onverenigbaarheden, het potentieel belangenconflict met alle cliënten van alle leden van het samenwerkingsverband. Hoe groter de groep en hoe ingewikkelder de constellatie, hoe groter de massa potentiële cliënten die verstoken moeten blijven van uw advies of uw tussenkomst in een procedure.

Een andere zakelijke bedenking is dat in een multidisciplinair samenwerkingsverband, ook het aantal potentiële doorverwijzers krimpt. Accountants zullen niet meer naar u doorverwijzen, als u structureel samenwerkt met één van hun collega's.

U had ook een commercieel argument, geachte openingsredenaar, namelijk dat de cliënt twee maal voor dezelfde overhead kosten betaalt, als u niet structureel met een notaris, gerechtsdeurwaarder etc. samenwerkt. U hebt het argument gehaald uit het rapport over de toekomst van de advocatuur van confraters Henry en Hoffströssler, maar ik geloof er niet in. Bij de individuele advocaat en gerechtsdeurwaarder (die gewend zijn samen te werken en dit efficiënt doen, maar niet contractueel verbonden zijn) zult u de normale prijs betalen. Het uurloon van de geassocieerde advocaat en het tarief van de geassocieerde gerechtsdeurwaarder zullen niet lager zijn. Het is trouwens ook niet de ervaring dat de erelonen die worden aangerekend door advocaten gelieerd met grote accountantskantoren lager zijn.

Akkoord?

Waar u rustig aan voorbij gaat is de grootste deontologische struikelsteen, namelijk het beroepsgeheim.

De toepassing van het beroepsgeheim is problematisch binnen een multidisciplinaire constellatie. Het beroepsgeheim van de advocaat is uniek. In die zin oordeelde het Grondwettelijk Hof op 24 september 2020. In het arrest vernietigde het Hof onder meer de verplichting aan de advocaat opgelegd op in bepaalde gevallen een mogelijke witwasmisdadige te melden, zelfs al had de advocaat de cliënt geadviseerd de voorgenomen transactie niet uit te voeren en had de cliënt dit advies gevolgd. Het Hof wijst op de uitzonderlijke kenmerken van het beroepsgeheim van de advocaat dat een onderdeel is van de rechten van verdediging. Het beroepsgeheim volgt uit een noodzaak volledige veiligheid te verzekeren aan degenen die ons iets toevertrouwen, zelfs al is het om een advies te bekomen. Het beroepsgeheim van andere beroepsbeoefenaars gaat niet zo ver.

3) Elke advocaat heeft vrije keuze

Er was een Copernicaanse evolutie in onze deontologie in de mate het een advocaat sinds 15 april 2019 deontologisch toegestaan is, naast zijn advocatenpraktijk, zo goed als elke andere bezoldigde activiteit uit te oefenen.

Het moet op voorhand gemeld worden aan de stafhouder, en de advocaat moet er op toezien dat die activiteit zijn onafhankelijkheid en beroepsgeheim in de uitoefening van het beroep van advocaat niet schendt en dat hij ieder belangenconflict vermijdt. Artikel 437 Ger. W. blijft, en verbiedt de advocaat tezelfdertijd werkend magistraat, griffier, notaris of gerechtsdeurwaarder te zijn en handel of nijverheid te drijven. Mr. Stevens, oud-voorzitter van de OVB maar nu één van de grootste opposanten, wijst erop dat deze open norm van toepassing blijft in de interpretatie die het Hof van Cassatie er aan gaf en het verbod dus blijvend slaat *op alle werkzaamheden die uitlopen op een geestesgesteldheid die niet strookt met deze die de beroepsethiek van de advocaat moet beheersen.*

Wat er ook van zij, op vandaag worden aan de stafhouders, allerhande nevenactiviteiten gemeld gaande van kelner in het weekend, redder aan zee in de vakantie, over landbouwer, adviesverlener aan advocaten, ontwikkelaar van software, makelaar in de sport tot ...

bedrijfsjurist. Vermits de activiteiten doorgaans in een andere vennootschap worden ondergebracht, worden de middelen netjes gescheiden houden.

Waar ik naar toe wil is dat een advocaat die tezelfdertijd software ontwikkelt (of laat ontwikkelen) alleszins multidisciplinair werkt. Ik kan mij niet voorstellen dat wie dan ook zichzelf zo kan splitsen – of in zichzelf een *Chinese Wall* kan opbouwen – dat hij of zij zijn of haar afzonderlijke activiteiten niet op elkaar afstemt. Extreem: zou een advocaat die, bij veronderstelling, tezelfdertijd accountant is zijn cliënten systematisch doorsturen naar een andere accountant? En als die advocaat een advocatenkantoor uitbouwt met medewerkers en een accountantskantoor met accountants bedienden, ontstaat er dan geen samenwerkingsverband dat weliswaar informeel is, maar met sterke lijm aaneenhangt, nu het algemeen bekend is dat ook een advocaat zich niet kan splitsen?

Met u, confrater Rau, stel ik me daarom de vraag of onze deontologie zich zal blijven kunnen verzetten tegen de geïntegreerde samenwerking tussen bijvoorbeeld advocaten en accountants.

4) Waarom samenwonen met ‘vreemden’ mag en trouwen niet

Mr. Rau heeft u correct uitgelegd dat onze codex deontologie een multidisciplinaire samenwerking toestaat tussen advocaten en beoefenaars van een ander beroep voor zover het om een netwerk of een groepering gaat. Een multidisciplinaire associatie mag niet. Deze bepalingen zijn pas in werking sinds 13 september 2019.

Het reglement heeft een voorgeschiedenis. In 2003 verbood een reglement elke vorm van multidisciplinaire samenwerking. Het Hof van Cassatie vernietigde het reglement ook in 2003 omdat het ongedifferentieerd was. Het zou kunnen dat **bepaalde vormen** van samenwerking moeten beperkt worden omwille van het beroepsgeheim en de onafhankelijkheid van de advocaat maar toch niet elke vorm. Beroepsverenigingen zoals onze OVB mogen reguleren, alhoewel dit de mededinging beperkt, maar de regels moeten proportioneel zijn ten aanzien van het nastreefde doel. Op die grond kunnen wij geen tarieven opleggen, op die grond is het reglement insolventie vernietigd. Wij – de OVB – zullen bijzonder alert moeten blijven, nu het

komend recht de verplichting om besluiten van ondernemingsverenigingen te toetsen aan de evenredigheid van het beoogde doel, nog zal aanscherpen

We hebben het, na de vernietiging van het breed verbod door het Hof van Cassatie, meer dan 16 jaar zonder expliciet verbod gedaan, maar dat leverde geen bijzonder probleem op. In Vlaanderen stonden de meeste balies op het standpunt dat multidisciplinaire samenwerking verboden bleef (maar niemand vroeg iets), terwijl in Brussel multidisciplinaire groeperingen en netwerken werden gedoogd. Buiten de big 4 waren er trouwens niet bijzonder veel. Het standpunt van de balie Brussel Nederlands sloot eerder aan bij de Code de déontologie van de OBF, die de multidisciplinaire groeperingen sinds 2005 toestond, ongeveer onder dezelfde voorwaarden als deze die nu in onze codex staan.

Het verbod van multidisciplinaire associaties moet binnenkort geëvalueerd worden.

Het is manifest dat het toestaan van deze vorm van samenwerking problematisch blijft.

Als u het mij vraagt verschilt een multidisciplinaire groepering echter niet zo gek veel van multidisciplinaire associatie. Ook multinationals organiseren zich als een kluwen van vennootschappen, waarvan de ene al onafhankelijker is dan de andere, maar die allen in hun onderlinge transacties *at arm's length* moeten werken en regels van *transfer pricing* moeten respecteren.

Bovendien is multidisciplinaire samenwerking die gericht is op een tijdelijk project wel toegestaan en mag deze in de vorm van een tijdelijke vennootschap worden georganiseerd. Een tijdelijke vennootschap is op vandaag een maatschap. Er zijn geen concrete beperkingen wat het voorwerp en de duur van dergelijke samenwerking betreft, zodat er maar een graadueel verschil is met een associatie, die alleen duurzamer is.

5) Het was niet uit liefde, maar om het geld

Mag een vennootschap van advocaten ondersteund worden door risicodragend kapitaal/vermogen dat rechtstreeks verstrekt wordt door niet advocaten. Anders gezegd, mogen niet advocaten aandeelhouder of vennoot zijn in een vennootschap van advocaten en geld inbrengen.

Voor de Vlaamse advocaten en de advocaten van de balie Brussel Nederlands is het antwoord negatief, voor de Waalse, Duitstalige advocaten en de advocaten van de balie Brussel Frans is het antwoord gematigd positief.

Ik beweer dat de behoefte aan dergelijke financiering vrij beperkt is. Grotere advocatenkantoren kunnen makkelijk hun eigen vermogen laten aandikken onder meer door een stuk van de winst te reserveren. Het is een kwestie van willen, die alleen ingaat tegen een niet gereguleerde traditie dat in partnerships van advocaten alle winst meteen wordt uitgekeerd. Een goed draaiend advocatenkantoor heeft daarenboven doorgaans niet veel moeite om een financiering te bekomen.

Als het al eens nuttig zou kunnen zijn, derden toe te laten tot het kapitaal dan is het in een familiale context. Af en toe krijgen wij bijvoorbeeld aanvragen om een advocatenactiviteit te laten uitvoeren via een commanditaire vennootschap, waarin de beherende vennoot advocaat is en de stille vennoot de partner of een familielid van die advocaat. Onze codex verbiedt zo iets. Binnen de OBFV zou het kunnen, mits de 'vreemde' minder dan 50% van de stemrechten heeft. Het is een optie die destijds in de rechtsleer werd verdedigd.

Een 'vreemde' als bestuurder van een advocatenkantoor, kan ook niet, maar moet misschien overwogen worden. Ook hiermee zijn de ervaringen echter niet super. Grotere kantoren hebben al eens en buitenstaander niet-advocaat als CEO aangesteld, maar dan onder een bediendenstatuut. Meestal is die job een hel voor de CEO, die de strijd tegen alwetende dominerende advocaat-partners snel opgeeft.

Besluit – leve de liefde

Beste openingsredenaar, ik feliciteer u met uw openingsrede over een moeilijk en boeiend thema. Ik ben het met u eens dat de beperkende reglementering in verband met multidisciplinaire samenwerkingsverbanden die er vandaag bestaat zeker vatbaar is voor kritiek. Het kan anders, misschien ook beter.

Ik ben er echter ook van overtuigd dat multidisciplinaire samenwerkingsverbanden als paddenstoelen uit de grond zullen schieten op het moment dat er echt behoefte aan is. Ik geloof niet in de aannames van mrs. Henry en Hoffströssler dat de cliënten vandaag hierop zitten te wachten en ook niet dat ze met zekerheid beter af zijn met de multidisciplinaire gestructureerde samenwerking. Echter: eens de nood er wel is, zal geen enkel reglement dit tegenhouden. Het reglement zal op dat moment slim of plomp vermeden worden en vervolgens met kracht bestreden.

....

Hooggeachte vergadering

In aanvang van mijn repliek heb ik er op gewezen dat het samengaan in de liefde of het beroepshalve samenwerken, geleid wordt door de context en in die zin niet vrij is.

Samenwerkingen zonder vrije partnerkeuze zijn daarom niet ongelukkig, soms zijn ze zelfs liefdevol.

Kijk naar de balie West-Vlaanderen. De balie Brugge kon niet fusioneren met de balie Oudenaarde, de balie Kortrijk niet met de balie Dendermonde en de balies Ieper en Veurne niet met de balie Limburg. De vier West-Vlaamse balies konden dat onderling wel omdat hun grondgebied samen het arrondissement West-Vlaanderen vormt. We hadden het grote voordeel dichtbij te zijn en elkaar goed te kennen. Door de goede voorbereiding via het orgaan en onder de geïnspireerde leiding en vooral, met de intense liefde van mama Vander Meulen en papa Busschaert, is deze fusiebalie in 2018 goed gestart en vervolgens uitstekend voorgegaan door mijn voorganger Stafhouder Van Eeckhout.

Met al die liefde zit de energie hier goed, hooggeachte vergadering, we hebben een mooie koers gevaren tot nu toe, zullen voortgaan op dit elan en willen onze energie ook inzetten in het groter samenwerkingsverband met de andere Vlaamse balies en de OVB.

...